

constare potest, ex quibus fructibus fuerint talia bona acquisita, tunc præsimitur fuisse acquisita ex utrisque, et dividi debent personaliter inter ipsius clerici hæredem, et ecclesiam, seu cameram arbitrio iudicis, bene attenda et animadversa qualitate et quantitate tum patrimonii seu officii personalis lucrosi, tum fructuum ecclesiæ; et sic, an fructus ecclesiæ excedant, an vix sufficere possint ad commodam clerici sustentationem? quæ integra prins sumi debet ex ipsis fructibus ecclesiasticis, juxta dicta supra n. 23, argum. cap. *Cum secundum Apostolum* 16, De præbend., et similibus. Sic ex Abbat., cardin. Zabarall., Bald., Alexandr., Socin., Roman., Menoch., *De arbitr. judic.*, casu 195, n. 7 et 8, lib. III, præsumpt. 53, n. 5; Panimol., *loc. cit.*, n. 18, et alii passim (66).

(27. Omnia spolia archiepiscoporum et episcoporum in insula Sardinia, et extra, non tamen in Italia decedentium abdicantur ab eorum successoribus, et applicantur respectivis ecclesiis pro fabrica et manutentione: et hoc vigore Brevis S. Pii V, ad instantiam regis catholici emanati. Rota, part. IV, rec. tom. III, dec. 560, n. 7 et 8, et dictum Breve confirmatum fuit etiam a Clemente VIII, Rota, *ibid.*, c. 9 et seq.

(28. Spolium clericorum non est in usu in statu Mediolanensi, sed ex antiqua consuetudine transit ad eorum hæredes. Rota, part. IV, recent., tom. III, dec. 529, n. 5 et seq., card. de Luca, *De benefic.*, disc. 10, n. 5 et 9.

(29. Spolia archiepiscoporum et episcoporum in regno Neapolis spectant ad ecclesias cathedrales et metropolitanas. Innoc. XII, constit. incip. *Inscrutabili*, et Benedict. XIII, constit. incip. *Sacrosancti apostolatus*, ubi ad id ampliat, etiamsi episcopi moriantur extra residentiam. *Vide infra* n. 44.

(30. Jus spoli non est receptum in Gallia, neque in Germania, neque in Belgio, neque in Lusitania. At in regno Castellæ sola episcoporum, non autem aliorum beneficiorum spolia, cameræ Apostolicæ acquiruntur. In Italia autem, tam beneficiorum inferiorum, quam episcoporum spolia fisco cedunt Apostolico, ut testantur Martinus Navarra, tract. *De spoliis*, § 14; Azorius, part. II, lib. VIII, c. 5, et alii.

(31. Spolia defunctorum canonicorum S. Salvatoris Bononiæ spectant ad eorum religionem. Rota, part. XIV, dec. 363, n. 14.

(32. Spolia defunctorum equitum Hierosolymitanorum non spectant ad cameram Apostolicam, sed ad eorum religionem. Rota, part. VIII, rec. dec. 51, n. 11.

(33. Nec eorum bona spectant ad hæredes sanguinis, sed religioni acquiruntur. Rota, part. IV, dec. 76, n. 1 et 2, et adnotat. ad dec. 16, n. 9, part. III, quod procedit, non

(66) Quæ a sequenti numero traduntur, conferantur cum iis quæ Thomassinus, p. 5, lib. II, cap. 57, postquam superioribus capitibus historiam exhibuit juris spoliiorum a primis Ecclesiæ sæculis ad

solum de bonis quæ ad eos perveniunt intuitu suæ religionis, sed etiam de patrimonialibus, aut aliunde quæsitis, et non solum ex dispositione statutorum religionis, sed etiam juxta juris communis dispositionem. Rota, part. II, dec. 76, num. 1, et adnot. ad dec. 16, num. 8, part. III. Religio enim succedit ad exclusionem omnium in hæreditatibus militum defunctorum et in omnibus et singulis eorum bonis. Rota, part. IX, tom. I, dec. 30, num. 43, et adnotat. ad dec. 10, num. 8, part. III. Et eorum bona defunctorum in thesauro religionis ex constitutione Clementis VIII et S. Pii V. Rota, part. IV, dec. 76, n. 7.

(34. Advertendum tamen est, religionem Hierosolymitanam ex urbanitate dimittere suis militibus, et eorum hæredibus omnia sua bona immobilia, nec fieri spolia, nisi de mobilibus et se moventibus. Rota, part. IX, tom. I, dec. 302, n. 17.

(35. Spolium omnium eorum, quæ ab episcopo quæsitæ fuerunt ex priori ecclesia, a qua fuit translatus, debetur eidem ecclesiæ. Sic pluries statuit sacr. congr. Conc., et signanter in *Cathacen.*, seu *Suessana Spolii*, in qua ad dubium: « An bona mobilia, libri, pecuniæ, cæteraque (præter sacra paramenta) inventa tempore obitus bon. mem. Francisci Gorii episcopi Suessani, prius episcopi Cathacen. apud ipsum, spectent ad ecclesiam Cathacen., vel potius ad ecclesiam Suessanam? » Ead. sacr. congr. Conc., die 28 Sept. 1709, respondit, quod « bona quæsitæ ex fructibus ecclesiæ Cathacen. spectabant ad eandem. » Et repropósito eodem dubio die 35 Jan. 1710, sacra congregatio stetit in decisio, uti habetur lib. LIX *Decret.*, pag. 331, et lib. LX, pag. 27.

Et in *Trevicana*, seu *Tricaricen.*, in qua propositis quatuor hinc dubiis.

« I. An mobilia, libri, pecuniæ, argente, aliaque bona (præter sacra paramenta) bon. mem. Simonis Viglini prius episcopi Trevicani, et postea Tricaricen. reperta tempore ejus obitus, spectent ad ecclesiam Trevicanam, vel potius ad ecclesiam Tricaricen. in casu, etc.

« II. An paramenta, et vasa sacra, aliaque argente, et supellectilia ad usum capellæ et cultum divinum destinata, reperta, ut supra, debeantur ecclesiæ Trevicanæ, vel potius dictæ ecclesiæ Tricaricen. in casu, etc.

« III. An argente, et mobilia, aliaque bona ab ecclesia Trevicana commodata d. bon. mem. episcopo Viglino, tunc episcopo Trevicano, debent eidem ecclesiæ Trevicanæ restitui in casu, etc., et quatenus affirmative.

« IV. An, et a quo, et quibus bonis, illis non exstantibus, debeat solvi illorum pretium in casu, etc.

Sacra congr. Conc., die 6 Jul. 1726, respondit: « Ad I et II pertinere ad eccle-

sæculum XIV, de Pontificio jure spoliiorum primum a Clemente VII, tempore schismatis Avenionensis, ut ipse existimat, inducto collegit.

siam Trevicanam. Ad III. *Affirmative*. Ad IV. solvenda esse ex hæreditate episcopi. » Sic apud *Thesaurum resolution.* sacr. congreg. Concil., tom. III.

« Ac in *Acerrarum, seu Matheranen., et Acheruntina Spolii*, » in qua ad dubium: « An capitula ecclesiarum Matheranensis et Acheruntinæ teneantur restituere capitulo ecclesiæ Acerrarum bona descripta, et contenta in inventario facto per bon. memor. episcopum Positanum 30 Septemb. 1723. Respondit *Affirmative*. Sic apud diel. *Thesaurum*, tom. VI et VII. »

(36. Spolium ornamentorum, paramentorum, aliarumque rerum ad usum et cultum divinum spectantium, debetur ecclesiis, quibus episcopi præfuerunt; et de his rebus episcopi nequeunt disponere per ultimam voluntatem et per contractum onerosum, ad satisfaciendum creditoribus, si alia bona non sufficiant. Proposito enim dubio in sacr. congreg. Conc.: « An creditoribus defuncti episcopi in subsidium, si alia bona non sufficiant, satisfaciendum sit ex bonis etiam benedictis, seu pontificalibus, non obstante constitutione S. Pii V. » Sacra congreg. Conc., die 29 Maii 1683, respondit *Affirmative*. Prædicta enim Bulla 42, incip. *Romani Pontificis*, sustulit solum contrarias dispositiones de dictis bonis factas per ultimam voluntatem et per contractum lucrativum donationis, secus autem per contractum onerosum, ut firmant Guttier., Roderic., Garcia et Salgad. citati in expositione causæ in d. *Trevicana*, seu *Tricaricen.* apud *Thesaurum resolution.* S. congreg. Conc., tom. III.

(37. Item spolia beneficiorum, qui pluribus ecclesiis præfuerunt, esse dividenda proportionaliter inter dictas ecclesias statuit S. Pius V, in d. constit. 42, incip. *Romani Pontificis*, et tenent Gavant., in *Manual. episcop.*, verb. *Spolium*, n. 4.

(38. Spoliiorum tamen nomine non veniunt distributiones canonice defuncti. Sac. cong. Episcop. et Regul. 29 Nov. 1600, apud Gavant., *loc. cit.*, n. 1.

(39. Numero 6 addendum est, quod sic in terminis resolvit sacr. congregatio Spoliiorum, in *Pistorien.*, die 11 Decemb. 1731, quod nempe dicta constitutio Gregorii XIII loquatur, et intelligenda sit solum de bonis de novo acquisitis a regularibus tempore, quo debebant extra claustra, et non de illis quæ jam acquisierant antequam e claustris egrederentur, sicuti nec de illis bonis patrimonialibus, quæ regulares ante ingressum in religionem renuntiassent cum pacto reversivo in casu redditus ad sæculum ex indulto Apostolico. Cum enim D. Sigismundus de Selesis canonicus regularis Lateranensis ex indulto Apostolico provisorie de canonicatu in cathedrali Pistoriensi similem fecisset renuntiationem ante ingressum in religionem, articulo acriter discusso, prodit resolutio dictæ sacræ congregationis contra reverendam cameram sub hac formula, *Nihil constare pro camera*. (40. Et sic etiam censuit Rota, dec. 151, n. 18 et

seq., part. VI, recent., et eadem sacr. congr. Spoliiorum, in *Bononien.* 15 Septemb. 1701, apud Scarfanton., part. III, addit. 20, n. 17, 27, 28 ac per tot., ubi plura tradit ad rem scitu dignissima, et pluribus adductis, recte declarat, quod camera Apostolica succedit regulari extra claustra degenti, etiam de licentia suorum superiorum in bonis quæsitis per eum extra eadem claustra, in bonis autem intra claustra quæsitis succedit religio, quæ pariformiter succedit in bonis acquisitis a religioso vacante extra claustra, et postea ad monasteria reverso, in eoque mortuo, quia constitutio Gregorii loquitur solum de religiosis extra claustra vagantibus, et extra ea decedentibus, ut recte observant Navarr., in *Summa Bullar.*, part. II, canon. 9; Ricc., part. IV, dec. 179 et dec. 177; Capon., discept. 256, n. 8, cum aliis ab ipso allegatis, *loc. cit.*, n. 29, 30 et 31.

(41. Spolio subijciuntur bona a clericis, etiam curialibus, acquisita per negotiationem. Benedict. XIV, tom. I, constit. 53, incip. *Apostolicæ servitutis*, § 1 et 3. (42. Spoliiorum commissarii tenentur quotannis rationem reddere in computaria cameræ Apostolicæ. Idem, tom. II, constit. 6, incip. *Apostolicæ Sedis*, n. 26.

(43. Spoliiorum subcollectores eludi possunt a clericis, si isti bona ecclesiæ, quæ supersunt, pauperibus erogent, neque in commodum congregent cognatorum, ut recte advertit card. Baronius ad an. 579, n. 64, de his collectoribus loquens inquit, « de quorum importuna exactione cum multi querantur, hos facile vitabunt, et prudenter arte deludent, qui bona Ecclesiæ, quæ supersunt, non congregarint, sed in pauperes erogarint. » Quem sequitur Thomassin., *De beneficiis*, part. III, lib. II, cap. 17, sub n. 9, prout adducit Benedict. XIV, *De synodo diœcesana*, lib. III, c. 8, n. 7.

(44. Spolia archiepiscoporum, episcoporum et reliquorum prælatorum regni Neapolitani ab Innocentio XII, constitut. incip. *Inscrutabili*, addicta fuerunt ecclesiis, quibus antistes hujusmodi, dum viverent, præfuerunt. Benedict. XIV, constitut. incip. *Pastoralis sollicitudo*, § 2. Innocentianam constitutionem iteratis additis declarationibus Benedict. XIII, in constitut. incip. *Sacrosancti Apostolatus officium*, et in constitut. incip. *Romanum decet Pontificem*, defendit adversus cavillosas quorundam interpretationes. Idem, *ibid.*, § 3 et 4. Qui subinde § 8 et sequent. novam formam assecurandis, custodiendis, distribuendisque spoliis hujusmodi prælatorum præscribit, prohibendo nempe, quod viventibus præsulibus, canonici, capitula, quibus spoliiorum applicandorum cura spectat, quidquam attentent: item ecclesiarum indemnitate vicario generali præsulis ægrotantis demandando. Demortui inde præsulis spolia esse diligenter custodienda, et ad id claves obsignatorum cubiculorum a præfato vicario generali esse tradendas vicario capitulari et canonicis deputatis, per actum solemnem coram iisdem testibus, explendum, et nota.

rio, similiter litteris consignandum; ac præcipiendo, quod, his omnibus absolutis, nequaquam liceat rem illam in defuncti spolio repertam, vendere, aut alia ratione alienare, nisi postquam ecclesiæ de novo pastore seu rectore provisum fuerit, atque hic ejusdem ecclesiæ possessionem adeptus fuerit; quia possessione adepta, præscribit regulas servandas ab ipso circa res in defuncti spolio repertas. Quicumque interim sede vacante, quocumque modo spolia illa administrarunt, vel administrationi præferunt, novo præsulis rationem reddere tenentur. Idem, *ibid.*, § 12.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(45. Beneficiariis nulla secundum canones est potestas disponendi causa mortis de fructibus beneficiorum tam collectis quam colligendis, rebusque sibi obventis ab ecclesia, vel pecunia beneficii comparatis, sed ipsi post suum decessum omnia ecclesiæ suæ restituere debent. Cap. final. *De peccat. cleric.*

(46. Nec de rebus patrimonialibus testari olim poterant clerici viventes vitam communem. Canon. *Nolo 12*, q. 1. (47. Post solutam vero clericorum communitatem, de rebus patrimonialibus ad libitum testari eis concessum, sed nequaquam de ecclesiasticis proventibus. Cap. 2. *De testam.*

(48. Post constitutam rerum ecclesiæ partitionem in episcopum, clericum, fabricam et pauperes, dubitatum fuit, an episcopus nomine ecclesiæ intelligeretur ad effectum succedendi. At Alexander III, in decretali ad capitulum Cassanense in cap. 22. *De testament.* definiit, quod nomine ecclesiæ non episcopus, vel successor clerici morientis, ubi est collegium clericorum, sed communis congregatio intelligatur, quæ rerum in hereditate clerici remansurarum debet canonicam distributionem et curam habere: ubi autem non est collegium, sed in loco defuncti unus est ordinandus, ipsemet successor eandem, sicut et alia ipsius ecclesiæ in Dei timore dispenset. (49. Et Bonifacius VIII, in cap. *Quia sæpe 50*, De elect. in 6, coherenter sanxit, ut bona a prælatis cathedralium et collegiarum dimissa, vel vacationis tempore obveniantia, in utilitatem dictarum ecclesiarum expendantur, vel futuris successoribus debeant fideliter servari, comminando in particulares occupatores pœnam suspensionis ab officiis et beneficiis.

(50. Nihil tamen minus consueverant episcopi bona clericorum decedentium ab intestato usurpare, sibi que vindicare, vel ex privilegio Sedis Apostolicæ, vel ex consuetudine. (51. Privilegii monumentum habetur in cap. *Cum sibi 28*, De verb. signif. (52. Consuetudinem vero probavit Bonifacius VIII, in cap. *Præsenti 9*, De offic. Or. in 6. (53. Et hanc Bonifacii constitutionem probavit concilium *Constantiense*, sess. xxxix, sub tit. *De spol.*

(54. Interea que ortum suum sæculo xiii habuisse videtur reservatio spolia decedentium clericorum in favorem cameræ Apostolicæ. Innocentius enim IV primus omnium constituit anno 1246, ut si clericus

extunc decederet intestatus, ejusdem bona in usus domini Papæ converterentur, ut Matthæus Parisiensis refert ad dictum annum 1246. Aliæ postmodum ab aliis Summis Pontificibus puta a Clemente VI, anno 1346, et ab Innocentio VI, anno 1332, conformes editæ fuerunt constitutiones.

(55. Quoniam vero aliqui in dubium revocabant, an bona et spolia prælatorum tempore obitus remanentia, ad cameram Apostolicam generatim pertinerent ex aliqua generali constitutione Apostolica, propterea quod collectores in variis, sed non universis provinciis Romani Pontifices destinassent; Paulus III tandem, anno 1541, Bullam edidit, quæ incipit *Romani Pontificis providentiam*, declarantem bona hujusmodi prælatorum sine facultate testandi decedentium ubicunque ad cameram Apostolicam spectare, et per collectores Apostolicos exigere debere.

(56. Hanc constitutionem confirmavit et declaravit Julius III immediatus successor, anno 1530, in Bulla cui initium: *Dudum ex certis*, quibus præscripsit fructus beneficiorum exactos, et cum reliquis clericorum bonis profanis commistos ac incorporatos, ad liberam beneficiorum dispositionem, ubi a Sede Apostolica obtinuerint indultum disponendi, spectare; fructus vero tam inexactos, quam non commistos ad cameram Apostolicam reservari debere in locis, ubi collectores adsint Apostolici. Ad clericorum autem hæredes profanos, sive ab intestato sive ex testamento vigore quarumcunque facultatum condito, aut legatarios nequaquam pertinere fructus maturatos in ipsorum clericorum vita, sed non exactos.

(57. Idem Summus Pontifex anno 1530, in Bulla quæ initium habet: *Cupientes*, quibusvis prælatis et ecclesiasticis urbem Romanam incolentibus, vel curiam sequentibus, liberam facultatem indulsit, si in dicta curia et districtu decesserint, disponendi et testandi de quibuslibet rebus intuitu etiam ecclesiæ quæsitis in favorem quarumlibet personarum, nec non transmittendi res easdem ecclesiasticas ab intestato ad suos legitimos successores. (58. Deinde anno 1533, ad se advocavit causas spoliatorum coram aliis quam thesaurario Pontificio, ejusve ministris pendentes, easque eidem thesaurario commisit generali spoliatorum in tota Italia collectori.

(59. Fuerunt et aliæ constitutiones circa eandem materiam latæ ab aliis Summis Pontificibus, scilicet S. Pio V, anno 1560, 1564 et 1667, Gregorio XIII, anno 1577, Innocentio XII, anno 1693, et Benedicto XIII, anno 1726.

(60. Hic vero prætereundum haud est, sub Sixto V, ortum habuisse transactiones spoliatorum inter nuntium Pontificium nomine Curie Apostolicæ, singula fere capitula civitatum et diocesium regni Neapolitani, et pleraque Italiae, hoc pacto initas, ut solum quotannis conventa pecuniæ quantitate in favorem cameræ, possessores beneficiorum, eorumque profani hæredes exem-

pli sint a spolio, præter quam in casu illicitæ negotiationis. Vigore igitur harum transactionum beneficiarii fere omnes, qui annuam summam pro transacto spolio persolvunt subcollectori cameræ Apostolicæ, bona intuitu ecclesiæ quæsitæ, et fructus

SPONSALIA.

SUMMARIUM.

1. Sponsalia et sponsus unde dicantur? — 2. Sponsalia tripliciter potissimum sumuntur, et quomodo? — 3. Sponsalia proprie accepta definiuntur. — 4. Ad valorem sponsalium de futuro plura requiruntur. Primo, requiritur quod promissio futuri matrimonii sit vera, ac seria, et non ficta, seu simulata. — 5. Affertur et solvitur instantia. — 6. Ficta, aut simulata, seu jocose, vel dolose tantum promittens alteri matrimonium, quamvis in foro interno non teneatur servare tale promissum, peccat tamen sic promittendo, et tenetur resarcire totum damnum alteri inde secutum. — 7. In foro autem externo quis præsumitur vere, et serio promississe; unde ad servandum promissum debet condemnari, nisi legitime fictionem, seu simulationem, aut jocum, seu dolum probet. — 8. Secundo, ad valorem sponsalium requiritur quod promissio sit deliberata, et libera ab omni gravi metu et errore circa personam. — 9. Tertio, requiritur quod talis promissio sit verbis, aut aliis signis externis sufficienter manifestata. — 10. Quarto, requiritur quod promissio sit mutua et reciproca ab utraque parte facta. — 11. Quinto, requiritur quod sponsalia contrahantur inter personas de jure habiles. — 12. Ætas legitima requisita, et sufficiens, tam in femina quam in masculo, pro contrahendis sponsalibus, est septennium completum. — 13. Unde sponsalia ante completum septennium unius aut utriusque ordinariæ sunt invalida, et nulla, quamvis illa loco liberorum contraxerint parentes, nisi liberi facti septennio majores, ea ratificent. — 14. Adducitur et solvitur instantia. — 15. Extraordinarie tamen possunt etiam talia sponsalia esse valida, si nempe in aliquibus malitia suppleat ætatem. — 16. Si duo impuberes septennio majores sponsalia contrahant neuter ab illis ante pubertatem resilire potest; bene vero post illam. — 17. Nec in tali casu qui primo sit pubes, tenetur alterum expectare, donec etiam ille pubescat, sed potest statim ac pubescit pro libito resilire. — 18. Si autem pubes cum impubere contrahat sponsalia, tunc pubes non amplius resilire potest; bene vero impubes, cum ad pubertatem pervenerit. — 19. Impubes, quamvis possit, cum ad pubertatem pervenerit, a sponsalibus resilire, tamen debet statim pubertatem adeptus, id facere. — 20. Facultas resiliendi a sponsalibus impuberibus a jure concessa post adeptam pubertatem, habet locum, tam in foro interno, quam in foro externo. — 21. Talis facultas resiliendi a sponsalibus probabilis non est censenda concessa impuberibus, si ipsa sponsalia juramento confirmaverint, quamvis tamen opposita sententia sit probabilis. — 22. Sponsalia de præsentibus, seu matrimonium ab impuberibus nulliter contractum, valet in vim sponsaliorum, seu transit et resolvitur in sponsalia de futuro. — 23. Matrimonium autem nullum ex aliquo essentiali defectu, ut celebratum sine proprio paroco, non resolvitur in sponsalia de futuro, etiamsi secuta sit copula in figura matrimonii. — 24. Ad valorem sponsalium non requiritur presentia parochi et testium. — 25. Item ad valorem sponsalium non requiritur consensus, aut consilium parentum, aut eorum sub quorum cura existunt sponsalia contrahentes. — 26. Ut licite tamen contrahant filii sponsalia, requiritur saltem, ut prius desuper consulant parentes, quamvis eorum consilium non semper sequi teneantur. — 27. Parentes contrahere

beneficiorum jam collectos, et exactos ad hæredes profanos ab intestato transmittunt, et de iis pro libito disponunt ac testantur.

(61. In locis igitur, in quibus transactio spolia confecta non sit, datur locus ipsi spolio.

possunt sponsalia pro suis filiis puberibus, sive impuberibus, et si ipsi filii expresse, vel tacite consenserint, obligantur ad illa, et ex eis oritur justitia publicæ honestatis. — 28. Parentes, nedum contrahere possunt sponsalia pro suis filiis presentibus, sed etiam pro ipsis absentibus, et sponsalia ignorantibus; et si ipsi filii post scientiam dicta sponsalia ratificaverint expresse vel tacite, ad illa obligantur. — 29. Sponsalia contracta a parentibus pro filiis, sive presentibus, sive absentibus, aut ignorantibus, et nec expresse, aut tacite consentientibus, et a fortiori contradicentibus sunt invalida, et nulla. — 30. Item invalida, et nulla sunt sponsalia contracta a filiis per gravem metum eis a parentibus, seu ab aliis injuste incussum. — 31. Talia sponsalia ex gravi metu inita neque firmiter juramento. — 32. Nec tale juramentum obligat, nec ulla indiget relaxatione, aut absolutione. — 33. An sponsalia contracta per metum reverentialem sint invalida et nulla. — 34. Sponsalia contracta per metum levem, etiamsi injuste incussum, sunt valida. — 35. In foro externo generaliter loquendo, nisi aliunde de intentione constet, censenda sunt contracta vera sponsalia per illa verba, quæ juxta communem intelligentiam, et communem loci usum, aut consuetudinem loquendi, veram promissionem futuri matrimonii significant. — 36. Assignantur in specie verba certo significantia et importantia sponsalia. — 37. Assignantur verba certo non sponsalia sed matrimonium significantia. — 38. Assignantur verba sub dubio constitutiva sponsalia, nisi major expressio addatur. — 39. Hæc verba *Non ducam aliam, seu nullam aliam ducam, quam te, vel præter te, aut nisi te*, probabiliter non faciunt sponsalia, nisi aliquando ex circumstantiis aliâ intentione constet. — 40. Non solum verbis, seu epistolis similia verba continentibus, sed etiam signis seu factis consensus internum exprimentibus sponsalia contrahuntur. — 41. In foro externo generaliter loquendo sponsalia contracta esse censentur, ac præsumuntur per illa signa seu facta, per quæ, concurrentibus circumstantiis juxta communem intelligentiam, ac usum et consuetudinem loci voluntas, seu sensus internus contrahendi exprimi et manifestari solet. — 42. Sic concurrente circumstantia præcedentis tractatus matrimonii, seu verbi unius, censentur et præsumuntur contracta sponsalia per immissionem, seu donationem, et receptionem annuli. — 43. Item concurrente circumstantia præcedentis tractatus matrimonii per remissionem, seu donationem et acceptationem aliorum munerum juxta morem sponsorum censentur et præsumuntur contracta sponsalia. — 44. Item in simili circumstantia præcedentis tractatus matrimonii per porrectionem manus ab uno factam, et ab altero sine renitentia et contradictione acceptatam censentur, et præsumuntur contracta sponsalia. — 45. Per omnia autem supradicta, si non concurrat circumstantia præcedentis tractatus matrimonii, nec ad hoc speciale quid habet consuetudo loci, non censentur, nec præsumuntur contracta sponsalia in foro externo. — 46. Quando verba, signa aut facta, omnibus consideratis, adhuc remanent dubia, an inducant vera sponsalia, vel non? et qui ea protulit, aut edidit, negat ea protulisse, aut edidisse intentione promittendi matrimonium: tunc judex debet negantem absolvere, præsertim si ei delato juramento purgatorio, juret absolute non habuisse talem